

**Критерії і принципи відбору
територій для заповідання.
Національна екологічна
мережа та Всеєвропейська
екологічна мережа**

Заповідання – один з методів охорони природних і культурно-історичних цінностей, що полягає у виключенні їх зі сфери господарської діяльності, забороні або суттєвому обмеженні їх використання з метою збереження цих цінностей сьогодення і майбутніх поколінь.

В основу критеріїв і принципів відбору заповідних територій та визначення їх розмірів покладено біологічні, природоохоронні, наукові, рекреаційні, освітні, культурні та естетичні чинники.

В основу критеріїв і принципів відбору заповідних територій та визначення їх розмірів покладено біологічні, природоохоронні, наукові, рекреаційні, освітні, культурні та естетичні чинники.

- 1. Біологічні** – забезпечення реалізації самовідродження, саморозвитку, самозбереження природного середовища.
- 2. Природоохоронні** – забезпечення збереження видів рослин та тварин, унікальних оригінальних природних комплексів; збереження потоків живлення.
- 3. Наукові** – достатні для одержання вірогідних та об'єктивних результатів досліджень, що забезпечують вивчення еволюційного процесу в природному середовищі, розвиток життя на Землі.
- 4. Рекреаційні** – достатні для всього населення для відпочинку й оздоровлення.
- 5. Освітні та культурні** – забезпечують духовні, моральні, емоційні, психічні, інтелектуальні запити і настрої людини. Адже як людина впливає на середовище, так і середовище впливає на людину.

Метою створення заповідних об'єктів є збереження цінних у науковому і господарському відношенні ділянок природи, де можна зберегти для майбутніх поколінь унікальних представників рослинного та тваринного світу.

В основу організації заповідних об'єктів покладено:

1. Території, найменше змінені господарською діяльністю людини.
2. Природні ландшафти, що включають цінні і рідкісні види рослин і тварин.
3. Еталони природи (поняття "еталон природи" ввів у науку В.В. Докучаєв).
4. Території, що забезпечують охорону і збереження природи, її самовідновлення, саморегуляцію, самозбереження, самовдосконалення тощо.
5. Заповідається те, чому загрожує зникнення.
6. Заповідні території бажано мати в кожному фізико-географічному, геоботанічному та лісотипологічному районі України

Екологічна мережа – це єдина територіальна система, яка утворюється з метою поліпшення умов для формування та відновлення довкілля, підвищення природно-ресурсного потенціалу території України, збереження ландшафтного та біорізноманіття, місць оселення та зростання цінних видів тваринного і рослинного світу, генетичного фонду, шляхів міграції тварин через поєднання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також інших територій, які мають особливу цінність для охорони навколишнього природного середовища і відповідно до законів та міжнародних зобов'язань України підлягають особливій охороні

До загальних підходів щодо розбудови Всеєвропейської екологічної мережі відносяться наступні:

- ✓ **цілісності** – будь-яка локальна екомережа є обов'язковим елементом складової континентальної екологічної мережі;
- ✓ **єдності** – передбачає територіальну, видову і функціональну єдність;
- ✓ **компліментарності** – біорізноманіття, функцій, середовища існування та територій;
- ✓ **різноманіття** – передбачає різноманіття форм охорони навколишнього природного середовища;
- ✓ **відновлення** – втрачених природних цінностей; відповідності – природі біогеографічних територій;
- ✓ **ієрархічності** – полягає у побудові екологічної мережі з елементів різних рангів;

До загальних підходів щодо розбудови Всеєвропейської екологічної мережі відносяться наступні:

- ✓ **підпорядкованості** – структурних форм і функцій охорони біорізноманіття, шляхів міграції та поширення видів;
- ✓ **традиційних форм господарювання**, підтримки екологічного гомеостазу;
- ✓ **максимальності** – включення існуючої природно-заповідної мережі до екомережі в міру можливостей;
- ✓ **поліфункціональності** – включення до екомережі нарівні з природними екосистемами напівприродних, деградованих, що заслуговують на відновлення, а також територій традиційного рільництва, рибальства, полювання тощо;
- ✓ **надійності** – передбачає стабільну і довготривалу протидію негативним чинникам;
- ✓ **емерджентності** – пов'язаний з холістичним, цілісним підходом до вивчення будь-якої системи

Також крім вище згаданих підходів, існують наукові принципи організації мережі природоохоронних об'єктів різного рівня і призначення

Історичний. Природні екосистеми й заповідні ландшафти, що охороняються, мають слугувати своєрідними еталонами історичного процесу формування живої і неживої природи як у регіональному, так і широкому біогеографічному масштабах. Особливу увагу необхідно приділити охороні екосистем з реліктовою флорою і фауною, унікальних рефугіумів рослинності, збереженню фітоценозів, що являють інтерес з погляду історії формування біогеоценотичного покриву, а також геологічних відслонень та інших об'єктів неживої природи, цінних для вивчення геологічного минулого Землі.

Біогеоценотичний (еволюційний). Заповідна територія має забезпечити збереження сприятливих екологічних умов, необхідних для розвитку в природних ландшафтах усіх існуючих форм живих організмів, що виникли у процесі еволюції і є основою нормального функціонування екосистем всіх біомів планети.

Зонально-географічний. Необхідно, щоб екомережа відображала широтно-меридіональні, а в гірських районах – висотнопоясні закономірності поширення природних екосистем. Надійною охороною треба охопити екосистеми з ендемічними видами тварин і рослин, видами на межі ареалу та висотного поширення в гірських районах, а також цікаві у біогеографічному відношенні азональні екосистеми.

Екологічний. Заповідним режимом слід забезпечити охорону цінних для науки природних екосистем, що сформувалися в різних екологічних умовах. Для забезпечення екологічного каркаса територій та підтримки екологічної рівноваги треба охопити природоохоронним режимом екосистеми, що виконують важливу екологічну функцію.

Ресурсно-господарський. До ПЗФ треба включити екосистеми, які мають практичне значення для розвитку лісового, водного, рибного та інших галузей господарства; наприклад, високопродуктивні ліси чи штучні лісові насадження, що є цінними у генетикоселекційному відношенні, фітоценози, екосистеми, які сприяють збагаченню генофонду екосистем і культурних ландшафтів.

Соціальний. Екомережа за допомогою регульованого природоохоронного режиму має сприяти збереженню цінних у рекреаційному й бальнеологічному відношенні природних ландшафтів для задоволення потреб населення з урахуванням демографічного розвитку, урбанізації та індустріалізації у країні.

Дидактичний принцип полягає у встановленні охоронного режиму на заповідних природних і антропогенних об'єктах і територіях, що мають еколого-освітнє (виховне) та природно-пізнавальне (просвітницьке) значення.

Науково-дослідний. Заповідним режимом слід охопити в різних зонах природні ландшафти, придатні для проведення натурних досліджень структурної організації екосистем різних біомів нині і в майбутньому. Зберегти еталонні екосистеми треба для проведення моніторингу природних процесів, з метою вивчення функціонування біосфери внаслідок тривалого антропогенного впливу і розробки наукових основ її оптимізації. Екомережа має сприяти збереженню штучно створених заповідних об'єктів (дендраріїв, ботанічних садів, зоопарків відкритого типу), які мають науково-дослідне значення.

Всеєвропейська екомережа як фізична мережа природних чи напівприродних територій європейського значення є головним напрямом реалізації *Всеєвропейської стратегії збереження біологічного та ландшафтного різноманіття*, яку було затверджено на конференції міністрів довілля країн Європи у м. Софія в 1995 р.

Програма її створення передбачає:

- ✓ розробку критеріїв для виділення ключових районів, екокоридорів, відновлюваних районів і буферних зон, з урахуванням біогеографічних зон Європи;
- ✓ відбір екосистем, типів середовищ існування (екотопів), видів і ландшафтів європейського значення;
- ✓ визначення конкретних ділянок для збереження, покращення або відновлення екосистем, середовищ існування, видів та їх генетичного різноманіття, а також ландшафтів європейського значення;
- ✓ розробку керівних принципів (директив), які забезпечать максимально послідовне та ефективно здійснення заходів щодо створення екомережі.

У Всеєвропейській стратегії також сформульовані основні завдання зі створення екомережі:

- 1) збереження всього комплексу екосистем, середовищ існування, видів та їх генетичного різноманіття, а також ландшафтів європейського значення;
- 2) забезпечення достатнім простором природних середовищ для збереження видів;
- 3) створення необхідних умов для розселення і міграції видів;
- 4) забезпечення відновлення компонентів ключових екосистем, які зазнали руйнації;
- 5) захист систем від потенційних негативних факторів.

Всеєвропейська екомережа створюється на основі таких базових принципів:

- ✓ модель екомережі з її ключовими елементами у вигляді природних ядер, екологічних (природних) коридорів і буферних зон є природним каркасом збереження і відновлення біорізноманіття;
- ✓ архітектура моделі екомережі має визначатись природними умовами та адміністративними обставинами різних країн і регіонів;
- ✓ екомережа має бути багаторівневою;
- ✓ модель екомережі має стати динамічним засобом розвитку і реалізації політики збереження дикої природи;
- ✓ ідея екомережі має пов'язувати розвиток системи природнозаповідних територій із соціально-економічним розвитком.

Території та об'єкти природно-заповідного фонду разом з іншими територіями, що підлягають особливій охороні (курортними і лікувально-оздоровчими, рекреаційними, водозахисними, полезахисними, інших типів), в перспективі сформують своєрідну екологічну мережу України, яка покликана стати складовою *Всеєвропейської екологічної мережі*

буферні зони

для захисту природних осередків від шкідливого негативного впливу

***екологічні коридори
(сполучні зони)***

для забезпечення зв'язків між природними осередками

**Базові елементи
Всеєвропейської
екологічної мережі**

***природні регіони
(осередки або ядра)***

для збереження різних типів екосистем і середовищ існування (екотопів), видів рослин і тварин та ландшафтів європейського значення

***райони відновлення
порушених екосистем***

Структурні елементи екологічної мережі

структурні елементи екологічної мережі – це території екологічної мережі, що відрізняються за своїми функціями

Ключові території (природні регіони або природні ядра)

Сполучні території (екологічні коридори)

Буферні території

Відновлювані території

забезпечують збереження найбільш цінних і типових для даного регіону компонентів ландшафтного та біорізноманіття

поєднують між собою ключові території, забезпечують міграцію тварин та обмін генетичного матеріалу

забезпечують захист ключових та сполучних територій від зовнішніх впливів

забезпечують формування просторової цілісності екомережі, для яких мають бути виконані першочергові заходи щодо відтворення первинного природного стану

Елементи екологічної мережі

міжнародного значення

загальнодержавного значення

місцевого значення

природні регіони

формується на територіях, що мають у своєму складі об'єкти природно-заповідного фонду, відсоток яких значно перевищує аналогічний у цілому по країні, а також інші території, що відповідають умовам, визначеним національним природоохоронним законодавством або міжнародними нормативно-правовими актами, і забезпечують збереження ландшафтного та біологічного різноманіття, особливо ті, що включають середовища існування рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин і тварин

природні коридори

формується ділянками природних ландшафтів витягнутої конфігурації, різної ширини, протяжності, форми і з'єднують між собою природні регіони. Вони мають забезпечувати відповідні умови збереження видів дикої фауни та флори

буферні зони

створюються для захисту природних регіонів і коридорів від негативної дії зовнішніх чинників, забезпечення дотримання в їх межах більш сприятливих умов для розвитку і самовідновлення та оптимізації форм господарювання з метою збереження існуючих і відтворення втрачених природних цінностей

відновлювані території

виділяються на землях, у природних комплексів, що зазнали змін під впливом антропогенних факторів або стихійних явищ, і що можуть бути відновленими шляхом здійснення відповідних заходів. До відновлюваних територій включають також еродовані землі, землі, що підлягають рекультивації та залісненню

Правовою основою формування національної екологічної мережі є:

- ✓ Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»
- ✓ Закон України «Про екологічну мережу України»
- ✓ Загальнодержавна програма формування національної екологічної мережі України на 2000 – 2015 роки
- ✓ Закон України «Про природно-заповідний фонд України»
- ✓ Закон України «Про тваринний світ»
- ✓ Закон України «Про рослинний світ»
- ✓ Земельний кодекс України
- ✓ Лісовий кодекс України
- ✓ Водний кодекс України

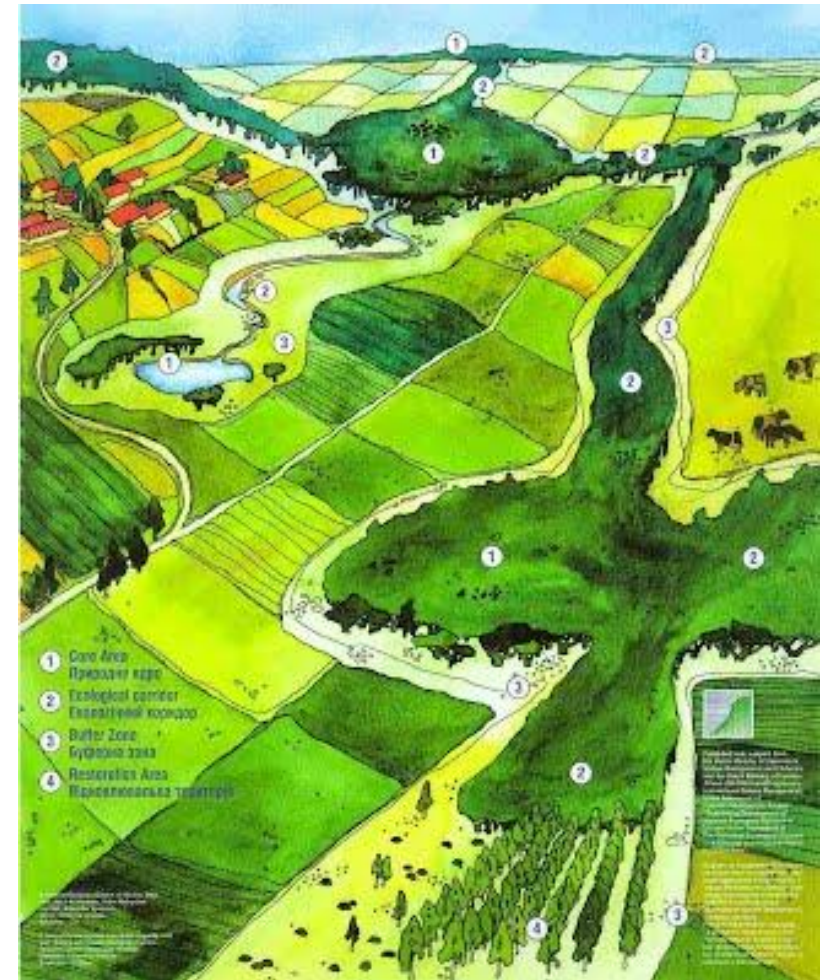
Природоохоронні ділянки міжнародного значення оголошуються відповідно до міжнародних договорів України:

- ✓ Конвенції про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовища існування водоплавних птахів (1971 р.)
- ✓ Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини (1972 р.)
- ✓ Конвенції про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ їх існування в Європі (1979 р.)
- ✓ Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (1979 р.)
- ✓ Конвенції про охорону біологічного різноманіття (1994 р.)
- ✓ Всеєвропейської стратегії збереження біологічного та ландшафтного різноманіття (1995 р.)
- ✓ Конвенції про охорону та відтворення транскордонних водотоків та міжнародних озер (1999)

Національна екологічна мережа включає територіальні структури загальнодержавного і місцевого значення, які визначаються за науковими, правовими, технічними, організаційними та фінансово-економічними критеріями.

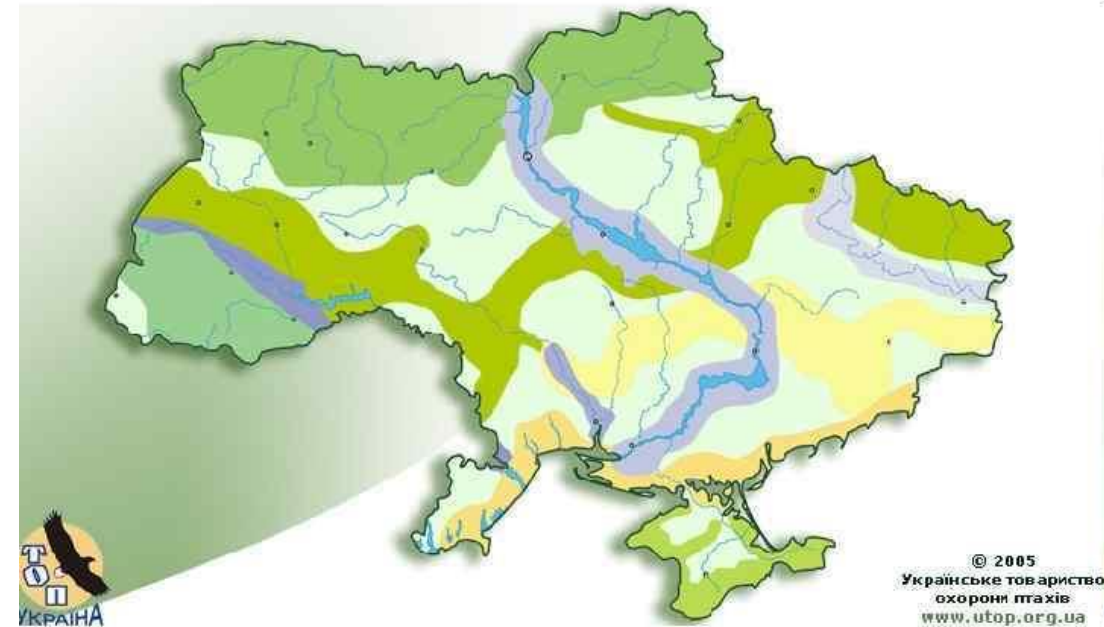
До структур національної екологічної мережі загальнодержавного значення належать:

- ✓ природні регіони
- ✓ природні коридори

природні регіони, де зосереджені існуючі та такі, що створюватимуться, природно-заповідні території. Насамперед це регіони Карпат, Кримських гір, Донецького кряжу, Приазовської височини, Подільської височини, Полісся, витоків малих річок, окремих гирлових ділянок великих річок, прибережно-морської смуги, континентального шельфу тощо;

Екомережа України

природні коридори – основні комунікаційні елементи національної екологічної мережі, а саме: широтні природні коридори, що забезпечують природні зв'язки зонального характеру: Поліський (лісовий), Галицько-Слобожанський (лісостеповий), Південноукраїнський (степовий), а також меридіональні природні коридори, просторово обмежені долинами великих річок – Дніпра, Дунаю, Дністра, Західного Бугу, Південного Бугу, Сіверського Дінця, які об'єднують водні та заплавні ландшафти – шляхи міграції численних видів рослин і тварин. Окремий екологічний коридор, що має міжнародне значення, формує ланцюг прибережно-морських природних ландшафтів Азовського і Чорного морів, який оточує територію України з півдня

Основні елементи національної екологічної мережі загальнодержавного значення

Елемент екологічної мережі	Розташування (за фізико-географічними умовами)	Основні території та об'єкти – складові екологічної мережі
Природні регіони		
Карпатський	Карпатська гірська країна Передкарпаття та Опілля	біосферні заповідники: Карпатський, Розточанський, Східні Карпати; природний заповідник Горгани; національні природні парки: Синевир, Карпатський, Ужанський, Сколівські Бескиди, Гуцульщина національний природний парк Галицький
Кримський гірський природні	Кримська гірська країна	заповідники: Кримський, Ялтинський гірсько-лісовий, Карадазький, Опукський; національні природні парки: Севастопольський, Чатир-Даг
Західний Поліський	Західне Полісся	біосферний заповідник Західне Полісся; природні заповідники: Черемський, Рівненський, Південно поліський
Центральний Поліський	Придніпровське Полісся	біосферний заповідник Поліський; природні заповідники Дніпровський, Деснянський, національні природні парки: Мезинський, Коростишівський, Ічнянський, Голосіївський

Основні елементи національної екологічної мережі загальнодержавного значення

Елемент екологічної мережі	Розташування (за фізико-географічними умовами)	Основні території та об'єкти – складові екологічної мережі
Східний Поліський	Східне Полісся	національні природні парки: Середньосеймський, Деснянсько-Старогутський, Тростянецько-Ворсклянський
Подільський	Подільська височина	природний заповідник Медобори; національні природні парки: Подільські Товтри, Кременецькі Гори, Центрально-Подільський, Савранський ліс, Дністровський каньйон
Середньодніпровський	Середнє Придніпров'я	Український лісостеповий біосферний заповідник; національні природні парки: Черкаський Бір, Холодний Яр, Середньо-Придніпровський, Трахтемирівський, Переяслав-Хмельницький, Чорноліський; Канівський природний заповідник
Придонецький	долина р. Сіверського Дінця	національні природні парки: Святі Гори, Сіверсько-Донецький, Слобожанський, Гомільшанський
Донецько-Приазовський	Донецький кряж, Приазовська височина	Український степовий природний заповідник; національні природні парки: Приазовський, Меотида

Основні елементи національної екологічної мережі загальнодержавного значення

Елемент екологічної мережі	Розташування (за фізико-географічними умовами)	Основні території та об'єкти – складові екологічної мережі
Таврійський	Дніпровсько-Молочанське межиріччя	біосферні заповідники: Чорноморський, Асканія Нова; національні природні парки: Нижньодніпровський, Азово-Сиваський
Нижньодністровський	пониззя долини р. Дністер	Нижньодністровський національний природний парк
Нижньодунайський	пониззя долини р. Дунаю	Дунайський біосферний заповідник
Азовський	Азовське море	Казантипський, Опукський природні заповідники; національні природні парки: Азово-Сиваський, Сиваський, Меотида
Чорноморський	північно-східний шельф Чорного моря	національні природні парки: Велике філофорне поле Зернова, Мале філофорне поле, Джарилгач, Кінбурнська коса

Основні елементи національної екологічної мережі загальнодержавного значення

Елемент екологічної мережі	Розташування (за фізико-географічними умовами)	Основні території та об'єкти – складові екологічної мережі
Природні коридори		
Поліський	зона лісів	ліси першої та другої груп, болота
Галицько-Слобожанський	зона лісостепу	ліси першої та другої груп, лісосмуги, луки, пасовища
Південноукраїнський	зона степів	лісосмуги, пасовища, сіножаті
Прибережно-морський	прибережна смуга Азовського і Чорного морів	внутрішні морські води, морські коси, мілини, пляжі, острови
Дністровський	долина р. Дністра	заплавні луки, чагарники, схиліві землі з незначним рослинним покривом, ліси, водні об'єкти
Бузький	долини річок Західного і Південного Бугу	заплавні луки, чагарники, сіножаті, схиліві землі з незначним рослинним покривом, ліси, водні об'єкти
Дніпровський	долина р. Дніпра	заплавні луки, чагарники, сіножаті, схиліві землі з незначним рослинним покривом, ліси, водні об'єкти
Сіверсько-Донецький	долина р. Сіверського Дінця	заплавні луки, чагарники, сіножаті, схиліві землі з незначним рослинним покривом, ліси, водні об'єкти

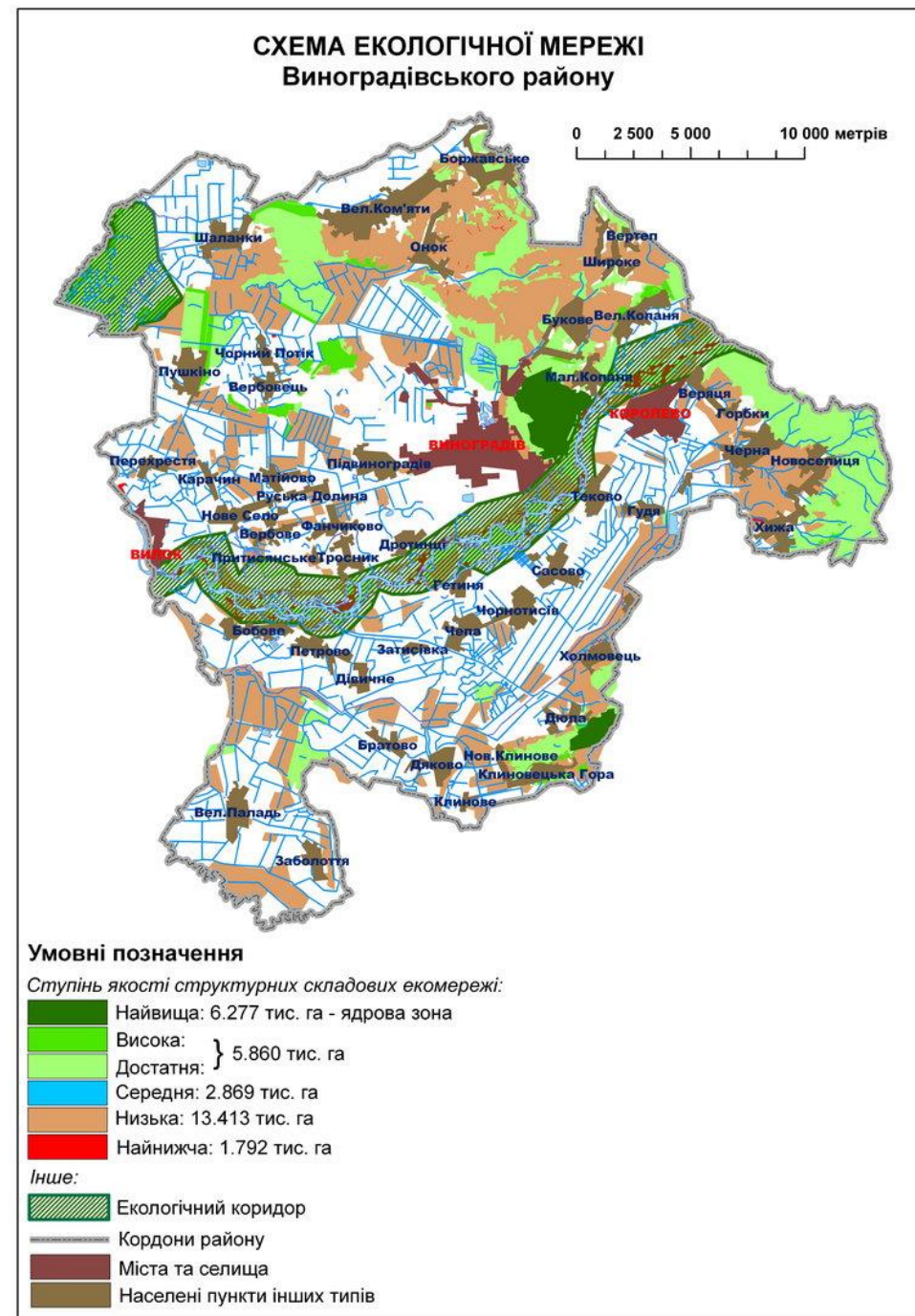
Об'єкти екологічної мережі (складові структурних елементів екологічної мережі)

- ✓ території і об'єкти природно-заповідного фонду як основні природні елементи екологічної мережі, та штучно створені об'єкти природно-заповідного фонду
- ✓ водні об'єкти (ділянки моря, озера, водосховища, річки), водно-болотні угіддя, водоохоронні зони, прибережні захисні смуги, смуги відведення, берегові смуги водних шляхів і зони санітарної охорони, що утворюють відповідні басейнові системи
- ✓ землі лісового фонду
- ✓ позахисні лісові смуги та інші захисні насадження, які не віднесені до земель лісового фонду
- ✓ землі оздоровчого призначення (курортні та лікувально-оздоровчі території) з їх природними ресурсами
- ✓ землі рекреаційного призначення, які використовуються для організації масового відпочинку населення і туризму та проведення спортивних заходів
- ✓ інші природні території та об'єкти (ділянки степової рослинності, пасовища, сіножаті, кам'яні розсипи, піски, солончаки, земельні ділянки, в межах яких є природні об'єкти, що мають особливу природну цінність)
- ✓ земельні ділянки, на яких зростають природні рослинні угруповання, занесені до Зеленої книги України
- ✓ території, які є місцями перебування чи зростання видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України
- ✓ частково землі сільськогосподарського призначення екстенсивного використання – пасовища, луки, сіножаті тощо
- ✓ радіоактивно забруднені землі, що не використовуються та підлягають окремій охороні, – як природні регіони з окремим статусом

Принципи формування, збереження та використання екомережі

- ✓ забезпечення цілісності екосистемних функцій складових елементів екомережі;
- ✓ збереження та екологічно збалансоване використання природних ресурсів на території екомережі;
- ✓ зупинення втрат природних та напівприродних територій (зайнятих рослинними угрупованнями природного походження та комплексами, зміненими в процесі людської діяльності), розширення площі території екомережі;
- ✓ забезпечення державної підтримки, стимулювання суб'єктів господарювання при створенні на їх землях територій та об'єктів природно-заповідного фонду, інших територій, що підлягають особливій охороні, розвитку екомережі;
- ✓ забезпечення участі громадян та їх об'єднань у розробленні пропозицій і прийнятті рішень щодо формування, збереження та використання екомережі;
- ✓ забезпечення поєднання національної екомережі з екомережами суміжних країн, що входять до Всеєвропейської екомережі, всебічний розвиток міжнародної співпраці у цій сфері;
- ✓ удосконалення складу земель України шляхом забезпечення науково-обґрунтованого співвідношення між різними категоріями земель;
- ✓ системне врахування екологічних, соціальних та економічних інтересів суспільства

Схеми формування (розвитку) екомережі – це текстові та графічні матеріали, які визначають на регіональному та місцевому рівні пріоритети і концептуальні основи формування, збереження та невиснажливого використання екомережі, формування просторового розташування її структурних елементів, розвитку системи територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Розробка місцевих схем формування (розвитку) екомережі передбачає:

- ✓ визначення територій, що мають особливу природоохоронну, наукову, екологічну, рекреаційну, історико-культурну, естетичну цінність;
- ✓ нанесення на планово-картографічні матеріали територій та об'єктів, включених до переліків екомережі;
- ✓ обґрунтування необхідності їх включення, резервування територій для цих потреб, надання природоохоронного статусу, введення обмежень (обтяжень) для відновлюваних, буферних та сполучних територій;
- ✓ розроблення рекомендацій щодо визначення режиму територій та об'єктів природно-заповідного фонду та інших територій, що підлягають особливій охороні, відновлюваних, буферних та сполучних територій, які пропонується створити;
- ✓ узгодження схем із затвердженою проектною документацією, забезпечення збереження та невиснажливого використання цінних ландшафтів та інших природних комплексів, об'єктів і територій.

Смарагдова мережа (Emerald Network) – новітня мережа природоохоронних територій, яка впроваджується у країнах-членах ЄС, які ратифікували Бернську конвенцію. Смарагдова мережа являє собою аналог мережі Natura 2000, яка присутня в країнах ЄС, і покликана забезпечити належну охорону видів та оселищ, наведених у Резолюціях 4 та 6 Бернської конвенції. Формування Смарагдової мережі в Україні ще далеке від свого завершення. Тим не менше, Смарагдова мережа є перспективним інструментом охорони та сталого управління лісами.

ЩО ТАКЕ СМАРАГДОВА МЕРЕЖА?

Смарагдова мережа (Emerald Network) – мережа природоохоронних територій, створена задля збереження видів та оселищ, які потребують охорони на загальноєвропейському рівні. Смарагдова мережа формується у країнах, які не є членами ЄС, і є аналогічною до мережі Natura 2000, яка функціонує у країнах ЄС. Розробка Смарагдової мережі України розпочалася у 2009 році і триває досі. Наразі Смарагдова мережа в Україні включає близько 12% території країни, у тому числі чимало українських лісів.

Мережа Емеральд України

- затвердені території
- території, затвердені за пропозицією авторів
- номіновані Україною для затвердження

ЯК РЕГУЛЮЄТЬСЯ РОБОТА СМАРАГДОВОЇ МЕРЕЖІ?

Основною передумовою для створення Смарагдової мережі є Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція), до якої приєдналися більшість країн Європи. Україна ратифікувала Бернську конвенцію у 1996 році. Одним із положень Конвенції, уточненим рядом подальших нормативних актів, стало створення мережі Територій Особливого Природоохоронного Інтересу (Areas of Special Conservation Interest, ASCI), які і є складовими Смарагдової мережі. Більш детально функціонування Смарагдової мережі прописане у ряді Резолюцій Бернської конвенції.

Положення Бернської конвенції є обов'язковими для України, яка ратифікувала дану конвенцію. Тим не менше, українське законодавство, яке б регулювало роботу Смарагдової мережі в Україні, наразі відсутнє, хоча й активно розробляється.

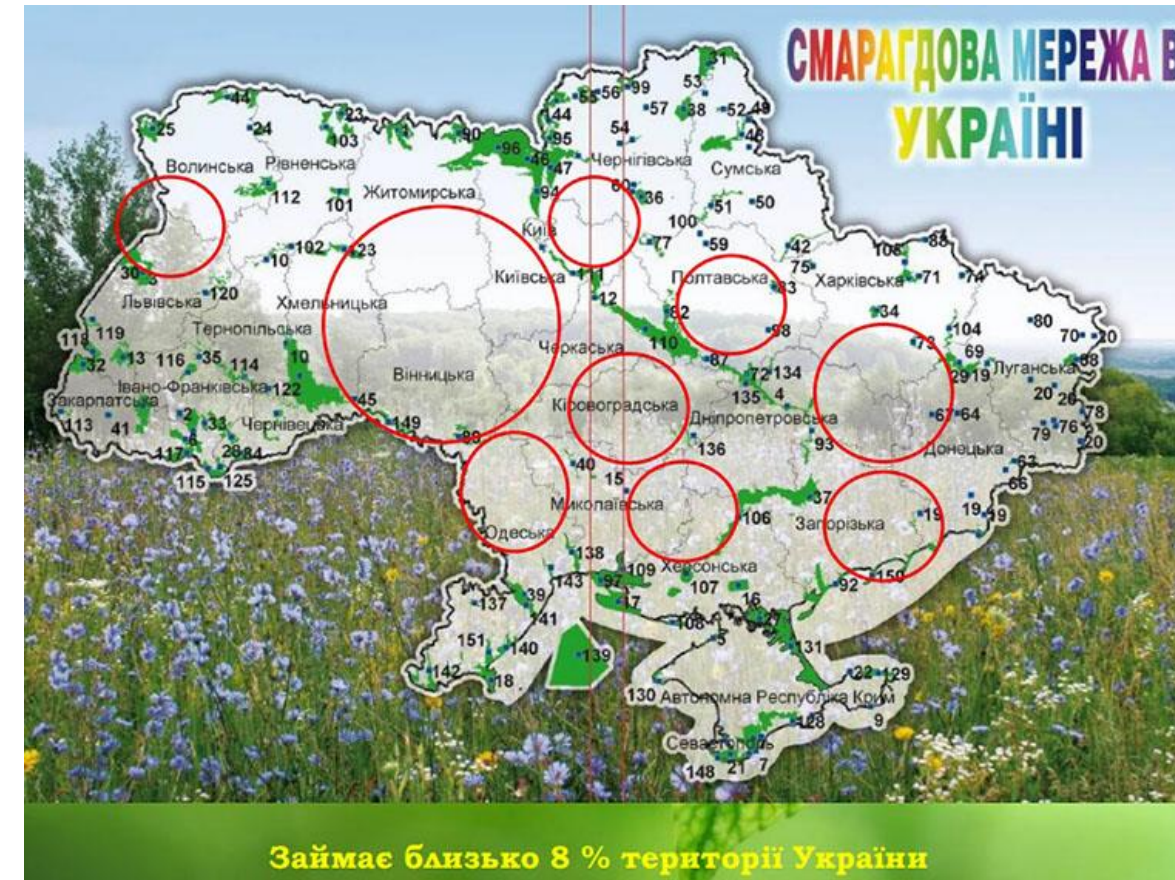
ЩО ОХОРОНЯЄ СМАРАГДОВА МЕРЕЖА?

Мета Смарагдової мережі – забезпечити охорону оселищ та видів, наведених у Резолюціях 4 та 6 Бернської конвенції, відповідно. Для прикладу, Резолюція 4 передбачає охорону таких оселищ, як ацидофільні дубові ліси чи букові ліси. Резолюція 6 включає чимало лісових видів, наприклад, білоспинного та трипалого дятлів. Таким чином, наявність на певній території видів та оселищ з Резолюцій є передумовою для створення території Смарагдової мережі.

Збереження оселищ та видів у межах Смарагдової мережі реалізується через біогеографічний підхід. Це значить, що оцінка достатності визначених територій Смарагдової мережі для довгострокового збереження видів і оселищ проводиться в межах біогеографічних регіонів. Територія України розподіляється між континентальним біогеографічним регіоном (приблизно співпадає із Поліською та Лісостеповою кліматичними зонами), степовим (співпадає із Степовою кліматичною зоною та зоною субтропіків у Гірському Криму), альпійським (Українські Карпати) та паннонським біогеографічним регіоном, до якого входить рівнинна частина Закарпатської області.

ЧИМ ВІДРІЗНЯЮТЬСЯ ТЕРИТОРІЇ СМАРАГДОВОЇ МЕРЕЖІ ВІД ОБ'ЄКТІВ ПЗФ?

Смарагдова мережа функціонує паралельно з мережею об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ) та не є тотожною. Як вже зазначено вище, Смарагдова мережа створена з метою збереження видів та оселищ, які охороняються Бернською конвенцією. Об'єкти ПЗФ часто створюються з іншою метою. Відповідно, Смарагдові території можуть як перекриватись з наявними об'єктами ПЗФ, так і включати інші території.

ЯК СТВОРЮЮТЬСЯ НОВІ СМАРАГДОВІ ТЕРИТОРІЇ?

Відповідальними за створення та функціонування територій Смарагдової мережі є державні органи, а також органи Бернської конвенції. **На практиці нові Смарагдові територія створюються згідно наступних етапів:**

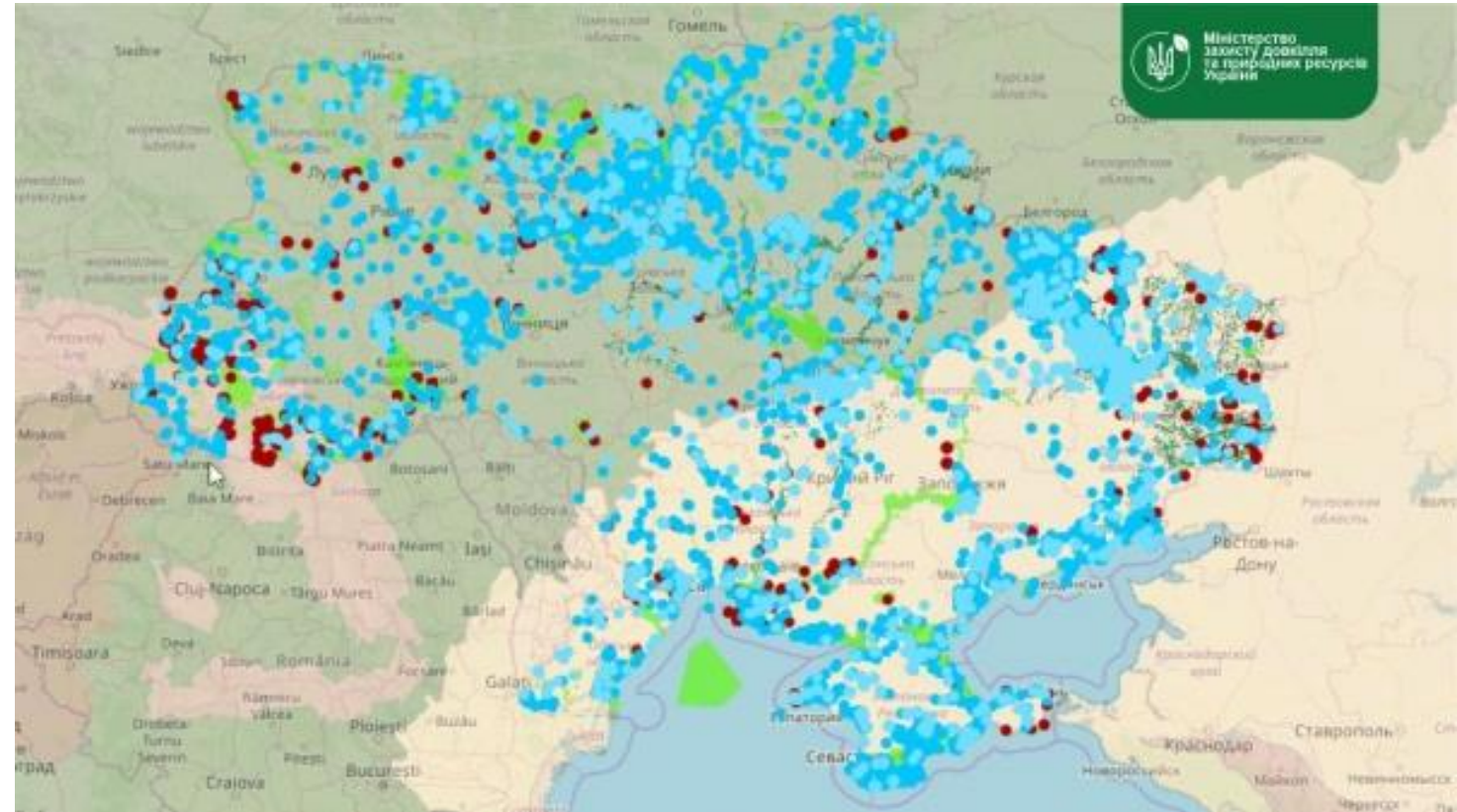
1. На першому етапі країни визначають перелік присутніх у їх межах видів і оселищ із Резолюцій 4 та 6 Бернської конвенції та обирають потенційні території, які підходять для забезпечення їх довготривалого збереження. У подальшому надсилають до Секретаріату Бернської конвенції базу даних, що містить наукову інформацію про запропоновані території; такі території набувають статусу територій-кандидатів до включення у Смарагдову мережу за рішенням Постійного комітету Бернської конвенції.

2. На другому етапі проводиться оцінка ефективності визначеної територій Смарагдової мережі, що здійснюється за біогеографічними принципом: по кожному виду/оселищу для кожного біогеографічного регіону. Коли цінність територій, запропонованих до включення у Смарагдову мережу, для збереження видів та/або оселищ науково визначена, території-кандидати до включення у Смарагдову мережу подаються до Постійного комітету Бернської конвенції, який офіційно затверджує їх включення до Смарагдової мережі.

3. На третьому етапі на національному рівні затверджується перелік територій, включених у Смарагдову мережу та запроваджуються заходи по їх менеджменту та моніторингу під контролем національних органів влади.

ЯК ДІЗНАТИСЯ, ЯКІ ТЕРИТОРІЇ ВЖЕ ВКЛЮЧЕНІ ДО СМАРАГДОВОЇ МЕРЕЖІ?

Мапа затверджених Бернською конвенцією територій мережі доступна на офіційних ресурсах Бернської конвенції, а також на Публічній кадастровій карті України.

<https://emerald.eea.europa.eu/>

КОРИСНІ ПОСИЛАННЯ

- ✓ [Бернська конвенція](#)
- ✓ [Резолюція 4 Бернської конвенції](#) (перелік охоронюваних оселищ)
- ✓ [Резолюція 6 Бернської конвенції](#) (перелік охоронюваних видів)
- ✓ [Карта Смарагдової мережі на сайті Бернської конвенції](#)
- ✓ [Проектування і збереження територій мережі Емеральд \(Смарагдової мережі\): Методичні матеріали](#)
- ✓ [Залучення громадськості та науковців до проектування мережі Емеральд \(Смарагдової мережі\) в Україні](#)
- ✓ [Тлумачний посібник оселищ Резолюції №4 Бернської конвенції, що знаходяться під загрозою і потребують спеціальних заходів охорони](#)
- ✓ [Приклад скарги щодо негативної діяльності на території Смарагдової мережі](#)